

CARSTEN JUHL

OMKRING HALV- STATENS FØDSEL

HANS VAMMEN

Den tomme stat – Angst og ansvar i dansk politik 1848-1864

København, 2011, med register, tidstavle og illustrationer (Museum Tusulanums Forlag), 388 s.

Jeg tror ikke, at der findes mange film, der udspiller sig mellem historikere. I 1986 kunne vi se den canadiske instruktør Denys Arcands *Le déclin de l'empire américain* [Det amerikanske imperiums nedgang], et konversationsstykke hvor seks ud af otte hovedrolleindehavere er historikere: tre fastansatte ved Montereals universitet, en undervisningsassistent og to historiestuderende. Under aftensmåltidet beklager den løst ansatte undervisningsassistent sig over, at hun ikke er dækket af "Nordamerikas bedste pensionskasse", fordi hun aldrig vil kunne få sin "agrégation", dvs. vinde konkurrencen om de faste stillinger, eftersom hun måtte tage sig af sine to børn, da hun kunne have klaret det. Der følger så en diskussion om de vanskeligste spørgsmål, man kan trække ved en *agrégation*-eksamen i "histoire contemporaine", i samtidshistorie: Det værste vedrører magtkampen i Laos mellem Souphanouvongs og Souvanna Phoumas fraktioner, og det næstværste er spørgsmålet om Schleswig-Holstein, 'sslesvigie-olstain' udtalt på fransk-canadisk, dette bizarre franske, der mest

af alt lyder som en slags barok bonde-mål.

Når man betænker, hvad schweizerne har opnået mellem indbyrdes så konkurrerende byer som Zürich, Basel, Bern, Lausanne og Genève, så kan det retrospektivt undre, at de to borgerskaber i København og Kiel skulle igennem en borgerkrig som treårskrigen og siden en stort anlagt interventionskrig som 1864.

Hans Vammens sympati er ligeligt delt mellem vore få lokale føderalister som A.F. Tscherning, der også havde sans for en sprogdeling efter schweizisk mønster, og den radikale bondevækkelses ledere, Rasmus Sørensen og Peder Hansen Lundby. Dvs. at bogen beskæftiger sig med konflikterne i det 'kongerigske' landskab og undersøger ikke positionerne i Hertugdømmerne. Det er fuldt berettiget, eftersom de aggressive og intolerante partier var at finde i København, hovmodige efter Fredericia og den angivelige danske sejr i treårskrigen, som Vammen med rette ikke giver meget for. Frem til Krimkrigen var Helstaten zaristisk protegeret, og det mere end antydes, at F7 var en slags russisk lyd-konge. Endelig var det også regeringen i København, der begik det traktatbrud, som udløste interventionen i 1864.

Nogenlunde samtidig med fremkomsten af Arcands film publicerede Vammen et par for dansk systemkritik skelsættende tekster om guldalderen i *Historiske Tidsskrift*: "Kritisk romantik – om opfattelsen af den danske guldalder – I anledning af en disputats om N.L. Høyen" (HT, Bd. 87, Hæfte 1) og "Casino 1848" (HT, Bd. 88, Hæfte 2). Selv om begge

tekster havde særlige opgaver at løse, nemlig hhv. at anmelde og at begå en ideologirekonstruktivisk udregning af nogle transportomstændigheder i marts 1848, så stifter vi allerede da bekendtskab med Vammens metode: en kombination af overordnede åndshistoriske synspunkter med en psykologisk fornemmelse for de afgørende detaljer, som kun et overblik over det eksisterende kildemateriale muliggør. Personerne legemliggør positioner, der er underlagt bestemmende faktorer i deres samtid, men de er også en slags mennesker, som lader sig beskrive, måske biografer. Aktørerne bliver historiske skikkelser, der kan skildres og tydeliggøres hinsides den sympati eller antipati, forfatteren må have for deres anliggende. Det er 'faghistorisk' lødighed, og det er også aldeles usentimental 'Einfühlung': systemkritisk analyse af magtkonstellationer i den danske guldalder.

Skulle nogen være i tvivl om den dissidente gehalt i Vammens forskning, så kan vedkommende konsultere diskussionen i 2000 om det 'sslesvigueske' spørgsmål i *Historisk Tidsskrift* samt ikke mindst anmeldelsen af *Den tomme stat* ibid: *Historisk Tidsskrift* Bind III, Hæfte 2, København, 2011, pp. 587-597. Det lokale etnokratis repræsentanter er meget utilfredse med *Den tomme stat*; de accepterer ikke, at spørgsmålet om magt og beslutningsdygtighed stilles uden for den økonomiske historie og dens ideologier, at politik, krig og diplomatiske omstændigheder blotlægges så respektløst i forhold til de nationalliberales selverklærede idealer, der hos Vammen fremstår i al deres patetiske ynkelighed.

Jeg ved ikke, hvorfor en serie af dømmesyge holdninger, selvretfærdighed, bigotteri, *bad timing* samt manglende fornemmelse for de historiske vilkår efter Krim skulle udgøre en utilstrækkelig scene, når de danske politikeres illusionsfyldte, ja, løgnagtige adfærd og ikke mindst deres undladelsessynder frem til 1864 skal beskrives... Men der var givetvis også noget, disse politikere ville undgå, noget uvedgæeligt, noget der var værre end 'fanden i Kiel'...

Alle anmeldere i dagspressen har haft godt fat i Vammens netværkstanke, opdelingen af de forskellige opinioner og partier *ante litteram* i mere eller mindre intimt forbundne pressionsgrupper med eller uden bureaukratiske beføjelser. Og de værste er nok ikke grupperne med nogenlunde klare fordanskende eller monarkiopretholdende anliggender. Den konsekvente demokratikritik og satsning på øvrigheden i en mere eller mindre Hobbesinspireret, i Danmark underbevidst udgave, er en lige så reflekteret udgang på de europæiske førmarts-skærmydsler som den census-valgret, der blev udfaldet. Polerne var givetvis reaktion og reform inden for en monarkistisk forvaltningstraditions rammer, en forvaltning der nok forstod sig selv som konstitutionel, dvs. forfatningsafhængig, men ikke vidste, hvordan afhængigheden skulle organiseres som politiske beslutninger. Det var imidlertid det lokale flertal af fattigbønder, husmænd og landarbejdere, der udgjorde den antagonistiske dimension, "fjenden", og det for såvel reaktionen som for reformen. Inden for konstruktionen af den nationalliberale 'diskurs' udgør

“holstenerne” langt mere syndebukke, nødløsninger, end en dominerende historisk faktor, dvs. noget det københavnske embedsborgerskab og den kommende herskerklasse, godsejerne, måtte have opfundet, havde der ikke i forvejen været en modsætning mellem borgerskaberne i København og Kiel. Karakteren af nødløsning, at hele forfatningsredeligheden drejer sig om noget andet end borgerligt demokrati, nemlig om social revolution, drukner meget bekvemt i den storpolitiske spiralbevægelse, der ender med Preussens og Østrig-Ungarns intervention. Det er de nationalliberales store held og årsagen til, at vi ikke får noget retsopgør efter Dybbøl og Als i den resterende “Halvstat”: Nedslagtningerne er den pris, det københavnske borgerskab og selvfølgelig godsejerklassen gerne betalte for at undgå, at et bondeflertal satte sig på den gryende demokratibevægelse.

1864 gav med andre ord et pusterum på små to generationer for den danske kapitalkommando og forankrede det fyrsteprotestantiske i den statsoprettende proces. Og med Max Webers analyser ved vi, at netop den protestantiske arbejdsmoral er afgørende for at forandre et byproletariat til disciplinerede eller ‘socialiserede’ arbejdere. Et byproletariat, der først hverken var “by” eller “land” af sind, men rodløshed, parathed og potentialitet, som al indvandring er det. Og fra og med Pariserkommunen syv år efter Dybbøl vidste enhver europæisk politiker, at krig, borgerkrig, revolution og byudvikling hang sammen: I *Pasageværket* kæmpede Walter Benjamin

netop med at tydeliggøre disse forudsætninger samt vise, at der mellem den teologiske dimension og den politiske var et mellemrum af æstetisk og revolutionær praksis, en særlig forbindelsesmulighed mellem digtet og barrikaden, mellem Baudelaire og Blanqui. På det kulturelle og systemkritiske niveau udgjorde *revolutionen fra ned* alternativet til det “fremskridt”, der siden kunne identificeres med Socialdemokratiet.

Nu er det sin sag at foruddiskontere mulighederne i Junigrundloven, eftersom de ikke nåede at blive rigtigt afprøvet. Men taget i betragtning, hvor mange forsøg og anstrengelser der skulle til for at lukke de åbne muligheder i Junigrundloven, ja, at kastreringen af den kom til at udgøre de danske regerings hovedansvar frem til Grundloven af 28. juli 1866, så bekræfter dette til fulde, at den danske stat i årene 1848-1864 ikke var blevet indarbejdet i noget politisk projekt, som Vammen anfører, men netop tom: Efter organiseret “våbendragning”, som Blanqui kalder det, kunne Rasmus Sørensens og Peder Hansen Lundby måske endog have fyldt godt ud her.

Estrup-diktaturet skulle i stedet siden hen proppe den tomme stat med systemisk repression i by og på land, og Socialdemokratiet gav den så den dimension af socialstat med Kanslergadeforliget, som undtagelsestilstanden har bragt i opløsning her som hisset de sidste 12 år.

Carsten Juhl er lektor og leder af Afdeling for Teori og Formidling ved Det Kgl. Danske Kunsthøgskole.